

STORTINGET

Representantforslag 35 S

(2023–2024)

fra stortingsrepresentantene Anne Kristine Linnestad, Mudassar Kapur,
Mari Holm Lønseth og Liv Kari Eskeland

Dokument 8:35 S (2023–2024)

Representantforslag fra stortingsrepresentantene Anne Kristine Linnestad, Mudassar Kapur, Mari Holm Lønseth og Liv Kari Eskeland om tiltak for lavere gebyrer innen vann- og avløpssektoren

Til Stortinget

Bakgrunn

I Norge får omtrent 4,5 millioner mennesker drikkevannet sitt fra kommunal vannforsyning. Vedlikeholdsetterslepet er stort, og Norsk Vann har beregnet et investeringsbehov på om lag 330 mrd. kroner i de kommunalt eide vann- og avløpsanleggene i perioden fram til 2040. Kostnadene ved vann- og avløpsnettet ligger på selvkostområdet og betales direkte av innbyggerne gjennom kommunale gebyrer. Dette betyr at de store kostnadene som vil påløpe for å ta igjen vedlikeholdsetterslepet og oppgradere vann- og avløpsnettet, vil bli påført innbyggerne i en periode hvor bo- og levekostnadene allerede øker for husholdningene.

Riksrevisjonens rapport fra 2023, Dokument 3:8 (2022–2023), Myndighetenes arbeid med trygt drikkevann, viser at det er store lekkasjer fra vannledningene landet over. Rapporten viser at det gjennomsnittlig lekker 30 prosent rent drikkevann ut i grunnen, noe som tilsvarer et årlig drikkevannsforbruk for ca. 4,4 millioner mennesker. Vannledningene og avløpsledningene er ofte lagt side om side i samme grøft og stort sett samtidig. Dette øker faren for krysskontaminasjon, noe som kan føre til fare for liv og helse.

Tall fra Huseierne viser at kostnadene ved å eie og bo i sin egen bolig økte med 13 prosent i 2022. I 2023 vil bokostnadene øke med 23 prosent i gjennomsnitt, og man ser at økningen vil fortsette i 2024. Bokostnadene består av rentekostnader, energikostnader, vedlikehold av egen bolig, kommunale gebyrer, eiendomsskatt og forsikring. De kostnadene som øker mest fra 2022 til 2023 i Huseiernes bokostnadsindeks, er rentekostnader og de kommunale gebyrene. Her utgjør vann- og avløpsgebyrer en stor andel.

Kommunale vann- og avløpstjenester blir i all hovedsak fullfinansiert gjennom vann- og avløpsgebyrer som belastes den enkelte innbygger etter selvkostprinsippet. Nivået på gebyrene kan kommunene selv bestemme, men det kan ikke overstige de totale kostnadene. Nivået på gebyrene varierer mye mellom de ulike kommunene. I en rapport fra KS viser tall fra 248 kommuner at det gjennomsnittlige gebyrgrunnlaget per abonnent var på 4 300 kroner for vann og 5 200 kroner for avløp ekskl. mva. i 2022. Det har vært en 20 og 30 prosents økning siden 2018 for henholdsvis vann og avløp. Det enkelte kommunestyret kan gjennom sine prioriteringer være med og bidra til ikke å øke gebyrene. I for eksempel Asker kommune ble det i budsjettet for 2023 lagt inn 49 mill. kroner for å redusere den varslede økningen i vann- og avløpsgebyrene for innbyggerne. Dette bidro til at innbyggerne i Asker kommune ikke fikk økte vann- og avløpsgebyrer i 2023.

Vann- og avløpssektoren er i hovedsak organisert innenfor den enkelte kommune. Mulighetsstudien for vann- og avløpssektoren, som ble lagt fram våren 2022, viste at samarbeid mellom kommuner og organisering i større enheter forventes å gi bedre vann- og avløpstjenester per gebyrkroner. I 2020 var det 279 kommuner som ikke hadde etablert noe samarbeid med andre

innen vann- og avløpssektoren. Kommuner med få innbyggere hadde i gjennomsnitt de høyeste gebyrene i 2021. Mulighetsstudien viser at en mer effektiv drift og organisering innenfor større enheter kan bidra til at gebyrene for den enkelte innbygger går ned.

EUs avløpsdirektiv er nå under revidering. Gjeldende avløpsdirektiv er tatt inn i EØS-avtalen og implementert i Norge, og denne revideringen vil derfor også gjelde for Norge. I tråd med det grønne skiftet vil det bli behov for økte krav til rensing av avløpsvannet, men endringene som nå foreslås, har så langt ikke tatt innover seg at norsk bosettingsmønster og topografi er forskjellig fra mange andre land i Europa. Dersom revideringen av avløpsdirektivet vedtas slik det nå fremstår, vil kommunene pålegges store investeringer. Disse kostnadene vil i sin tur bli belastet innbyggerne gjennom avløpsgebyret. Regjeringen har en viktig rolle i å føre en aktiv europapolitikk og må ha en fremoverlent strategi for hvordan Norges interesser skal bli hørt i EU. Det må forventes at regjeringen deltar aktivt i alle prosessene som pågår i EU.

Under regjeringen Solberg ble den maksimale avskrivningstiden for renseanlegg (vannbehandlingsanlegg og avløpsanlegg) satt til 40 år. Tidligere var den maksimale avskrivningstiden for slike anlegg 20 år. Ved å ha en avskrivningstid som svarer til investeringslevetid, vil kommunene kunne ta kostnaden ved en investering over den faktiske perioden investeringen er i bruk, slik at den årlige kostnaden kan bli lavere for innbyggerne. Lengre nedbetalingstid for gjeld vil samtidig kunne trekke i motsatt retning, ved at rentekostnadene over tid blir høyere. Derfor bør konsekvensene av å endre avskrivningstiden vurderes grundig.

Kommunene kan oppleve at det blir differanser i gebyrgrunnlag sett opp mot årets vedtatte gebyrinntekter. Ett eksempel kan være at tilknytningsgebyret for et større boligfelt innbetales samlet av en utbygger før anlegget tas i bruk. Denne «inntekten» vil øke selvkostfondet og vil vises som et overskudd det aktuelle året. Overskudd eller underskudd i ett år må utlignes over gebyrene i løpet av de neste fem årene. Kommunenes selvkostfond bør kunne brukes mer aktivt for å jevne ut gebyrsvingningene som kan komme innenfor vann- og avløpssektoren. I noen tilfeller er fem år en for kort periode til at kommunene skal kunne gi innbyggerne en stabil gebyrutvikling, uten store svingninger, over tid.

Det er kalkylerenten som legges til grunn for å beregne selvkost. Kalkylerenten er lik årets gjennomsnittlige femårige swaprente med et tillegg på 0,5 prosentpoeng. Kommunene har per i dag ikke mulighet til å velge om de vil legge kalkylerenten eller den reelle renten på lån til investeringer i selvkostområdet til grunn når de budsjetterer for investeringene. Kommunene har store låneporteføljer som i de fleste tilfeller gir en lavere rente enn beregnet kalkylerente. Dette kan gi enkelte innbyg-

gere høyere gebyrer enn nødvendig. Dersom det blir et avvik mellom faktisk rente og kalkylerente, skal det med dagens forskrift ikke avregnes mot selvkostfondet, men benyttes i kommunens øvrige drift. Dersom kommunene får mulighet til å velge mellom kalkylerente eller vanlig bankrente, kan kommunene velge det som gir de beste rentebetingelsene og lavere gebyr for innbyggerne. Denne valgmuligheten kan også gi kommunene insentiver til å gjennomføre investeringer innenfor selvkostområdet som reduserer klimagassutslippene og/eller energiforbruket. Dette er investeringer som kan gi kommunene tilgang på grønne lån med lavere rente og som konsekvens gi innbyggerne lavere gebyr.

Klimaendringene har store implikasjoner både økonomisk og for miljøet. Overvannsutvalget leverte i 2022 sin utredning, hvor det ble anslått at de årlige kostnadene som oppstår på grunn av overvann, er mellom 1,6 og 3,6 mrd. kroner. Klimaendringene bidrar til økt nedbør og styrtregn. Den økte nedbøren bidrar til en overbelastning på vann- og avløpsnettet som kan føre til at urensset avløpsvann lekker ut, og at avløpsrenseanleggene får problemer med effektiv rensing av avløpsvannet.

Manglende rekruttering har bidratt til at kompetansen innenfor fagmiljøene i vann- og avløpssektoren i kommunene er redusert. Dette vil på sikt gå ut over effektivitet, innføring av ny teknologi og kjennskap til relevant regelverk og nye arbeidsmetoder. Risikoen for feilinvesteringer og over- og underinvesteringer kan også øke. Konsekvensene for innbyggerne vil i så fall bli dårligere tjenester og unødvendig høye kostnader.

Forslag

På denne bakgrunn fremmes følgende

f o r s l a g :

1. Stortinget ber regjeringen gjennomføre en evaluering av hvordan selvkost som finansieringsmodell for vann- og avløpssektoren fungerer, og komme tilbake til Stortinget på egnet måte.
2. Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett 2024 med modeller for insentivordninger for å motivere til samarbeid og organisering i større enheter innenfor vann- og avløpssektoren.
3. Stortinget ber regjeringen revidere forskrift om beregning av samlet selvkost for kommunale og fylkeskommunale gebyrer (selvkostforskriften) med mål om å forlenge perioden for når fremtidig overskudd må tilbakeføres eller underskudd kan fremføres.
4. Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med en vurdering av konsekvensene av å for-

lenge maksimal avskrivningstid på vann- og avløpsnettet i forskrift om økonomiplan, årsbudsjett, årsregningskap og årsberetning for kommuner og fylkeskommuner m.v.

5. Stortinget ber regjeringen i forbindelse med kommuneproposisjonen 2025 vurdere konsekvensene av å gi kommunene mulighet til å velge mellom å bruke kalkylerente eller reell rente i budsjetteringen av investeringer på selvkostområdet.

9. november 2023

Anne Kristine Linnestad

Mudassar Kapur

Mari Holm Lønseth

Liv Kari Eskeland

